

Субіна О.О., викладач кафедри освітньої політики
НПУ імені М.П. Драгоманова

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Серед основних принципів реалізації освіти в нашій державі, проголошених у Законі України «Про освіту», «Національній доктрині розвитку освіти», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») та інших документах, ключове місце займають такі положення, як гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей¹; особистісна орієнтація освіти²; забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації³.

Завдання щодо практичної реалізації цих принципів покладається, в першу чергу, на педагогічних і науково-педагогічних працівників системи освіти держави. Враховуючи те, що постать викладача, педагога є центральною у навчально-виховному процесі, а за висловом К.Д. Ушинського, — «у вихованні все має ґрунтуватися на особистості вихователя, тому що виховна сила витікає лише з живого джерела людської особистості. Лише особистість може впливати на розвиток та визначення іншої особистості»⁴, — формуванню прогресивної, інноваційної особистості вчителя має приділятися особлива увага в системі освітньої політики країни.

Поняття «інноваційна особистість» ввів Еверетт Хаген (1963), визначаючи її як основний елемент прискорення економічного зростання, розширення підприємництва та накопичення капіталу. Автор виходив з припущення, що існують різні «особистісні синдроми», полярність яких відображає типові ознаки, характерні для традиційного суспільства і суспільства сучасного (інноваційного). У першому випадку — це авторитарна особистість, у другому — прямо протилежна їй в усіх аспектах — інноваційна.

Авторитарна особистість, будучи сформованою за умов застою, простого виробництва, самопідтримки рівноваги, сприяє зміцненню цих засад. Інноваційна особистість, сформована в умовах інноваційного розвитку, в свою чергу, допомагає народженню прогресивних перетворень, які постійно змінюють життя — його стандарти, цінності тощо.

У педагогічній науці інноваційна діяльність визначається як цілеспрямована педагогічна праця, заснована на усвідомленні власного професійного досвіду шляхом його аналізу і порівняння, а також зміни та розвитку навчально-виховного процесу з метою досягнення більш високих результатів, отримання нових знань, впровадження альтернативної педагогічної практики. Предметом педагогічної інноватики є система відносин, що виникають в інноваційній освітній діяльності, і спрямовані на становлення особистості суб'єктів освіти (учнів, педагогів, адміністративного персоналу тощо).

Виходячи з цього, інноваційну особистість педагога можна визначити як сукупність соціокультурних і творчих складових, які дозволяють удосконалювати педагогічну діяльність, а також наявність відповідних факторів, що забезпечують таку діяльність практичними засобами і методами.

Визначальними характеристиками інноваційної особистості викладача при цьому мають бути:

— високий професіоналізм, обізнаність із сучасними досягненнями психолого-педагогічної практики;

— творча здатність генерувати і продукувати нові принципи та ідеї, а також проектувати й моделювати їх у конкретних формах у практичній діяльності;

¹ Закон України про вищу освіту. — К. : Відомості Верховної Ради України, 2002. — №20. — Ст.134.

² Національна доктрина розвитку освіти: Указ Президента України від 17 квітня 2002 року N347/2002.

³ Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»): Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 року N 896.

⁴ Ушинский, К. Д. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. / [Ушинский К.Д., под ред. Пискунова А. И.]. — М. : Педагогика, 1974. — Т.2. — 743 с.

- культурно-естетична розвиненість і освіченість, що передбачає високий рівень інтелектуальних, культурних та емоційних якостей педагога;
- відкритість особистості до нового, що базується на толерантності та гнучкості мислення;
- гуманістичне світосприйняття.

Щодо пріоритетності компонентів педагогічного професіоналізму, то тут ключовою виступає думка Л. С. Виготського про те, що викладач має бути «науково освіченим професіоналом і справжнім учителем більше, ніж математиком або словесником». Постановка проблеми первинності аж ніяк не випадкова, оскільки, є чимало ситуацій, де дають про себе знати протиріччя між цінністю знань з предмету і цінністю розвитку особистості. В цьому випадку педагог-гуманіст завжди вирішить на користь особистості, а технократ — швидше на користь науки. У той же час, сучасні тенденції в галузі освіти визначають необхідність створення нового зразка освітньо-виховного процесу, який передбачає пріоритетність освіти, орієнтованої на особистість учня (особистісно-орієнтованої) над освітою, орієнтованою на «знання з предмета».

Працюючи над вимогами до визначення сучасних педагогічних компетентностей, варто пам'ятати, що на перший план повинні висуватися загальнолюдські цінності поряд з питаннями гармонійного розвитку особистості на засадах гуманізму і ноосферного мислення. Адже як писав академік М.М. Моїсєєв, — «Лише та нація, яка сьогодні зуміє створити більш досконалу систему «Вчитель», стане лідером ХХІ століття! ... Не та, де сьогодні найвищий рівень життя і найдосконаліша електроніка, а той народ, який зуміє забезпечити передачу естафети знань та культури і сформулювати ті взаємини з навколишньою природою, які відповідають сучасним потребам»¹.

¹ Моїсєєв, Н. Н. Система «Учитель» и современная экологическая обстановка / Экология и жизнь. — 2010. — № 2. — С. 4—7. — С.5